

OTQULOQ ILDIZI TARKIBIDAGI ANTRATSEN UNUMLARINI CHINLIGINI ANIQLASH

Meliqulov Otabek Jamolovich

Farmakognoziya va farmatsevtik texnologiyalar kafedrasi assistenti.

Samarqanda davlat tibbiyot universiteti. Samarqand, O'zbekiston

Abdusodiqov Shodmon Abdunabi o'g'li

Farmatsiya fakulteti 309-gurux talabasi

Samarqanda davlat tibbiyot universiteti. Samarqand, O'zbekiston

Annotatsiya: Ushbu maqolada tarkibida antratsen unumlari saqlagan dorivor o'simliklar va ularni tahlil qilish keltirib o'tilgan. Tarkibida antratsen unumlari saqlagan dorivor o'simliklar hozirgi kunda juda muhim ahamiyatga ega hisoblanadi. Turli-xil oshqozon ichak kasalliklari, yara kasalliklari, turli darajadagi kuyishlar, buyrakdagi toshlarni eritish, siydik haydovchi sifatida ushbu o'simlik mahsulotlari keng qo'llaniladi. Hozirgi kunda antratsen hosilalarini saqlagan o'simliklarni yetishtirish, ulardan dorivor preparatlar yaratish keng yo'lga qo'yilmoqda.

Kalit so'zlar: efer, xlorid kislota, ajratish, eritish, dorivor o'simlik.

Antratsen hosilalari o'simliklar tarkibida uchraydigan muhim birikmalardan biri hisoblanadi. Antratsen hosilalari jumruldoshlar, dukkardoshlar, loladoshlar, ro'yandoshlar kabi o'simlik oilalari vakillarida uchraydi.[1]

Antratsen hosilalari boshqa glikozidlar kabi o'simlik hujayrasi shirasi tarkibida erigan holatda uchraydi.[1]

Tarkibida antratsen hosilalari bor mahsulotlar va ulardan tayyorlangan dorilar tibbiyotda ich yumshatuvchi sifatida ishlatiladi. Ular yo'g'on ichakka ta'sir etadi. Bu preparatlarning ta'siri ichilgandan 8-10 soat o'tib ta'sir eta boshlaydi.

Hozirgi kunda alizarin va uning hosilalari siydik haydash, buyrak, siydik yo'llari va qovuqlardagi toshlarni erituvchi xususiyatga ega ekanligi ham aniqlangan. Shuning uchun tarkibida aynan shu moddalar bo'lgan dori vositalari organizmdagi oksalat, fosfat va ureat birikmalaridan iborat toshlarni eritish va siydik haydash uchun qo'llaniladi.[1-2]

Tarkibida antratsin unumlari bo'lgan dorivor o'simliklarning turli qismlaridan bargi, mevasi, guli va ildizidan foydalaniladi. Biz tajriba o'tkazish uchun otquloq o'simligining ildizidan foydalandik. Dorivor otquloq- lotin tilida Rumex confertus Willd deb nomlanadi. Ko'p yillik o't o'simlik hisoblanadi.

O'simliklar tarkibida antratsin hosilalarini aniqlash uchun turli xil kimyoviy reaksiyalardan foydalaniladi. Jumladan Mikrosublimateziya reaksiyasi, Borutregre reaksiyalari.

Tajriba qismi

Bizlar otquloq o'simligi tarkibidagi antratsen hosilalariga sifat reaksiyasi o'tkazish uchun Borutregr reaksiyasidan foydalandik.[4-5]

Tajriba uchun otquloq o'simligining quritilgan ildizidan foydalanildi. Dorivor otquloq o'simligidan mahsulot tayyorlash kuz faslida amalga oshiriladi. O'simlik ildizi kovlab olinib, suv bilan yuvilib mayda bo'laklarga bo'linadi va ochiq yerda yoki quritgichda 50-60 °C haroratda quritiladi. Quritilgan mahsulotning usti qo'ng'ir, sindirib ko'rilganda ichi qizg'ish rangda bo'ladi. Mahsulot ozroq o'ziga xos hidga va achchiqroq tamga ega bo'ladi.

1-rasm: a) Otquloq o'simligi

b) quritilgan mahsulot(ildizi)

Otquloq ildizidan 1 gr olib olib uni yaxshilab kukun holigacha maydalandi. Olingan kukunni probirkaga solib, uning ustidan natriy ishqorning 10% li spirtidagi eritmasidan 15ml solib 15 daqiqa mobaynida qizdirildi. Natijada to'q qizil rangli eritma hosil bo'ldi. Eritmani filtrlab oldik. Filtrlab olingan eritmani sovutib, suyultirilgan xlorid kislota eritmasidan qo'shildi. Olingan eritmaga 10ml efer eritmasidan solib yaxshilab chayqatildi. Natijada eritma 2 qismga ajraldi. Bunda eritmaning yuqori qatlami ya'ni efer qavati sariq rangga bo'yaldi. Sariq rangga bo'yalgan qismdan 4 ml olib toza probirkaga solindi va 4 ml amiak eritmasidan qo'shib chayqatilganda eritmaning pastki qismi qizil rangga bo'yaldi. Bunda xulosa qilish mumkinki o'tquloq o'simligi tarkibida antratsen unumlari mavjud.

Xulosa

Adabiyotlardan ko'rilganda otquloq ildizi tarkibida antratsen hosilalaridan tashqari oshlovchi moddalar, karbon kislotalar, flavanoidlar, vitamin C borligi aniqlandi. Otquloq preparatlari katta dozada ich yumshatuvchi xususiyatga ega. O'simlikning dorivor preparatlari me'da ichak kasalliklarida foydalaniladi. Otquloq o'simligidan tashqari yana dalachoy o'simligi, ro'yan o'simligi, rovoch ildizi, tog jumrut mevasi ham tarkibida antratsen hosilalarini saqlaydi. Rovochoch ildizi kukun va tabletka holida ishlatiladi. Ildizidan qaynatma va ekstraktlar tayyorlanadi. Ro'yan o'simligi siydik haydash, buyrak toshlarini yumshatish xususiyatiga ega. Dalachoy o'simligi antiseptik va yaralarni tez bitiruvchi xususiyatga ega. Tibbiyotda me'da

ichak, og'iz bo'shlig'i kasalliklarida, II, III darajali kuyish kasalliklarida ishlatiladi.[1-2]

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. H.X.Xolmatov, O'.A.Ahmedov, N.A.Musayeva. **Farmakognoziya va botanika asoslari**. Toshkent: „O‘qituvchi“ NMIU, 2017. – 336 b.
2. Po'latova T.P., Xolmatov H.X., Farmakognoziya amalyoti.Toshkent-2002y. „Abu Ali Ibn Sino nomidagi tibbiyot nashriyoti“. -258b
3. N.D.Kodirov, S.M.Olimov, G.R.Xasanova, M.B.Usmonova Farmakognoziya asoslari Samarqand-2023y „Tibbiyot ko'zgusi"-154 b
4. Q.A.Ubaydullayev,I.K.Azizov, N.A.Yunusxo'djayeva Farmatsevtik kimyo Toshkent-2021y,„EFFECT-D" nashriyoti. — 288 b
5. Jovliyev F.B., Meliqulov O.J., Saydaxmadov S.S. DORIVOR O'SIMLIKLAR ULARNING TABIATDA VA INSON HAYOTIDAGI ROLI // Экономика и социум. 2021. №10 (89). 111-114b.
6. Meliqulov O. J. Ernazarova MS Dori vositalarining barqarorligini oshirish yo'llari //Oriental renaissance .2022, том 5, 978-982b.
7. Imamova, Yuldiuz Abduvoitovna, and Otabek Jamalovich Meliqulov. "Dori vositasiga shakl berish va dori vositadagi ta'sir etuvchi moddalarning ajralib chiqishi haqida tushuncha." *Science and Education* 3.11 (2022): 126-134.
8. Meliqulov, Otabek Jamalovich, and Nizomiddin Daminovich Kodirov. "Furan va uning tibbiyotda ishlatiladigan hosilalari." *Science and Education* 3.11 (2022): 178-185.
9. Меликулов, О.Ж., Кодиров, Н.Д., Баймурадов, Э.С. ИСПОЛЬЗОВАНИЕ БАРБАРИСА В ФАРМАКОТЕРАПИИ // ORIENSS. 2022. № Special Issue 4-2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ispolzovanie-barbarisa-v-farmakoterapii> (дата обращения: 01.04.2024).
- 10.Эрназарова, М. Ш., & Бахромова, Б. З. (2022). Исследования свойств лекарственных растений содержащих алкалоид. *Science and Education*, 3(11), 106-116.
- 11.Нажмитдинов, Х. Б., Олимов, С. М., & Бахромова, Б. З. (2022). ПОЛЕЗНЫЕ СВОЙСТВА ФРУКТА–ПЕРСИК. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(9), 327-332.
- 12.Вахромова, В. Z., & Ernazarova, M. S. (2022). Dorivor lavanda o'simligi haqida umumiy ma'lumot va uning tibbiyotda qo'llanilishi. *Science and Education*, 3(11), 88-95.
- 13.Shernazarovna, E. M., & Zokirovna, B. B. (2023). КАМҚОНЛИК САБАБЛАРИ ВА УНИ ТАБИИЙ YO'L BILAN DAVOLASH CHORALARI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 15(1), 160-165.

14. Shernazarovna, E. M., Zokirovna, B. B., & Shuxrat o'g'li, D. B. (2023). RAYHON O'SIMLIGIGA UMUMIY TAVSIF. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 15(1), 166-168.
15. Shernazarovna, E. M., & Zokirovna, B. B. (2023). YALPIZ (MENTHA) O'SIMLIGINING DORIVOR XUSUSIYATLARI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 15(1), 169-172.
16. Olimov, S. M., & Vaxromova, B. Z. (2022). ZANJABIL HAQIDA UMUMIY MA'LUMOT. TIBBIYOTDA QO'LLANILISHI. *Journal of new century innovations*, 14(1), 156-160.
17. Shernazarovna, E. M., & Zokirovna, B. B. (2023). QANDLI DIABET KASALLIGI VA UNING ASORATLARI. *Journal of new century innovations*, 26(4), 116-121.
18. Бахрамова, Б. З., Эрназарова, М. Ш., & Муминбоев, Д. Ж. (2023). ОТНОШЕНИЕ ЧЕЛОВЕКА К ПРИРОДЕ И ОТНОШЕНИЕ ПРИРОДЫ К ЧЕЛОВЕКУ. *ББК 30.16 Б 63*, 89.
19. Bakhromova, B., & Mo'minboyev, D. (2023). THE LIFE OF ABU ALI IBN SINA AND HIS CONTRIBUTION TO THE FIELD OF PHARMACY. *Бюллетень педагогов нового Узбекистана*, 1(9), 39-42.
20. Vaxromova, B., & Mo'minboyev, D. (2023). SHIFOBAKSH ZANJABILNING TIBBIYOTDA QO'LLANILISHI. *Центральноазиатский журнал образования и инноваций*, 2(9), 86-89.
21. Vaxromova, B., Xolbo'tayeva, K., & Mo'minboyev, D. (2023). BIOLOGIK FAOL MODDALARNING INSON SALOMATLIGIGA TA'SIRI. *Инновационные исследования в науке*, 2(9), 5-8.
22. Zokirovna, B. B., & Khusan, K. (2023). VALERIAN ROOT IN THE TREATMENT OF SLEEP PROBLEMS AND RELATED DISORDERS-A SYSTEMATIC REVIEW AND METAANALYSIS. *Journal of Modern Educational Achievements*, 10(1), 21-27.
23. Бахрамова, Б., & Муминбоев, Д. (2023, September). ОТНОШЕНИЕ ЧЕЛОВЕКА К ПРИРОДЕ И ОТНОШЕНИЕ ПРИРОДЫ К ЧЕЛОВЕКУ. In *Международная конференция академических наук* (Vol. 2, No. 9, pp. 9-13).
24. Yuldashev, S., Halimbetov, Y., Usmanova, M., Naimova, Z. S., & Khamraeva, M. (2021). National Processes In Uzbekistan And The Formation Of The Internationalist Maturity Of The Younger Generation. *The American Journal of Medical Sciences and Pharmaceutical Research*, 3(06), 167-175.
25. Хасанова, Г. Р., & Усмонова, М. Б. (2022). Применение фасоли (phascolus) в медицине. *Science and Education*, 3(11), 117-125.
26. Sh, A., Kuylieva, M. U., & Usmanova, M. B. (2022). Application of phytotherapy in the treatment of chronic prostatitis. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(5), 466-470.

27. Sh, A., Kuylieva, M. U., & Usmanova, M. B. (2022). Application of phytotherapy in the treatment of chronic prostatitis. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(5), 466-470.
28. Имамова, Ю. А., & Усманова, М. Б. (2022). РОДИОЛЫ РОЗОВАЯ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ РАБОТОСПОСОБНОСТИ ОРГАНИЗМА. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(Special Issue 4-2), 901-904.
29. Имамова, Ю. А., Усманова, М. Б., & РОДИОЛЫ, Р. ORIENSS. 2022. № Special Issue 4-2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/rodioly-rozovaya-dlya-povysheniyarabotosposobnosti-organizma>.
30. Усманова, М. Б., & Имамова, Ю. А. (2022). ЛУК РЕПЧАТЫЙ– ПРИМЕНЕНИЕ В МЕДИЦИНЕ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(Special Issue 4-2), 914-917.
31. Қўйлиева МУ, Э. М., Усмонова, М., & Имамова, Ю. (2021). General information on the age of Chilonjtyda, its composition, application in folk medicine, its features and their different types, conditions for cultivation. *Шкурова, Д., Усманова, М., & Имамова, Ю.*
32. Usmanova, M., & Toshpolatov, C. Endocrine gland system, humoral management of the organism. *Researchjet journal of analysis and inventions In Voiume, 1*.
33. Шкурова, Д., Усманова, М., & Имамова, Ю. (2021). Private technology of powders Preparation of powders with abrasives, dyes and hard powders, extracts and essential oils. *Экономика и социум, (11), 90*.
34. Usmanova, M., & Yuldoshev, C. Importanse of lipids in the cell, simple and kompleks lipids, classification. *Researchjet journal of analysis and inventions*.
35. Imomova, Y., Usmonova, M. B., Yo'ldoshev, S., & Ahmadov, J. (2021). DORI VOSITALARINING ZAMONAVIY TAHLIL USULLARI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(8), 587-596.
36. Усманова, М., Эрнazarова, М., Куйлиева, М., & Хасанова, Г. (2021). Дорихона фаолиятини ташкил этиш, дорилар саклаш чора тадбирлари. *Экономика и социум, (11), 90(6)*.
37. Хасанова, Г. Р., Усманова, М. Б., & Нажмитдинов, Х. Б. (2022). ВИТАМИНГА БОЙ ЛОВИЯ (PHASCOLUS) ЎСИМЛИГИНИНГ УМУМИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 2(9), 333-336.
38. Xasanova, G. R., Ernazarova, M. E., & SHIFOBASH, Q. O. T. F. J. ORIENSS. 2022. № Special Issue 4-2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/shifobash-qoqi-otining-foydali-jihatlari>.

39. Yakubova, Sarvinoz Raxmonqulovna, & Xasanova, Gulbaxor Raxmatullayevna (2022). KAMQONLIK HAQIDA TUSHUNCHA. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, (Special Issue 4-2), 897-900.
40. Mirzoyeva, F. A., Imamova, Y. A., & Meliqulov, O. J. (2022). Medicinal plants and their properties. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(4), 1140-1144.
41. Usmanova, M. B. (2022). Geksikon shamchasini tayorlashda uning asosni almashtirish. *Science and Education*, 3(11), 213-220